

Sygn. akt II UK 460/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z wniosku M. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.
o prawo do emerytury pomostowej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 14 maja 2014 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 28 maja 2013 r.

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 28 maja 2013 r., Sąd Apelacyjny, w sprawie z wniosku M. B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych - Oddziałowi w G. o prawo do emerytury pomostowej, oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. z dnia 26 września 2012 r., którym

zmieniono – uwzględniając odwołanie wnioskodawcy - decyzję organu rentowego z dnia 8 lutego 2012 r., przyznając odwołującemu się prawo do emerytury pomostowej od dnia 1 grudnia 2011 r. w oparciu o art. 8 pkt 2 i art. 49 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.).

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca (urodzony 9 listopada 1956 r.), w dniu 27 grudnia 2011 r., złożył wniosek o przyznanie emerytury pomostowej, legitymując się okresem składkowym i nieskładkowym wynoszącym 31 lat, 10 miesięcy i 2 dni. Organ rentowy odmówił wnioskodawcy ustalenia prawa do świadczenia, wskazując, że nie udokumentował on wykonywania co najmniej 10 lat pracy w warunkach szczególnych, a jedynie 8 lat, 9 miesięcy i 26 dni. Organ rentowy nie zaliczył do pracy w warunkach szczególnych okresów pracy zawartych za pośrednictwem M. A. G. spółka z o.o. w G. u armatorów zagranicznych w okresach: od dnia 31 sierpnia 1982 r. do dnia 11 września 1983 r. oraz od dnia 9 listopada 1985 r. do dnia 15 listopada 1986 r. na stanowisku mechanika chłodni. Według zaświadczenia, wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę na statkach morskich jako pracownik wpisany na listę członków załogi statków morskich u armatora zagranicznego. W powyższych okresach z tytułu zatrudnienia za ubezpieczonego odprowadzono składki na ubezpieczenia społeczne. W ocenie organu rentowego, brak możliwości zaliczenia, przypadających przed dniem 1 stycznia 2009 r. okresów pracy polskiego marynarza u armatora zagranicznego, do której został skierowany przez firmę, nie będącą jego bezpośrednim pracodawcą, jeśli marynarz nie był związany stosunkiem pracy z firmą kierującą go do pracy za granicą. Firmy tej nie można również uznać za płatnika składek, o których mowa w art. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych oraz, w związku z tym, za podmiot uprawniony do wystawiania zaświadczeń na podstawie art. 51 tej ustawy. Ponadto w ocenie organu rentowego, z zaświadczeń przedstawionych przez wnioskodawcę nie wynika, by w trakcie kontraktów, był on zatrudniony jako rybak morski.

Sąd Okręgowy uznał, że brak podstaw do różnicowania sytuacji prawnej pracowników tylko ze względu na miejsce świadczenia pracy, a skoro przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe, potwierdziło że okresami zatrudnienia wnioskodawcy wykonywanymi w szczególnych warunkach były także

okresy pracy od dnia 31 sierpnia 1982 r. do dnia 11 września 1983 r. oraz od dnia 9 listopada 1985 r. do dnia 15 listopada 1986 r., które - wraz z okresem uznanym przez organ rentowy - przekraczają wymagane 10 lat pracy w szczególnych warunkach, został spełniony warunek konieczny do przyznania dochodzonego świadczenia. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, wnioskodawca we wskazanych okresach zatrudnienia, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace wymienione w punkcie 22 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych - prace rybaków morskich. Fakt ten potwierdzają dowody w postaci umów zawartych za pośrednictwem MAG Sp. z o. o. w G., umowy o pracę, oraz zaświadczenie MAG Sp. z o. o. w G. z dnia 1 czerwca 2012 r. Sąd podkreślił także, że organ rentowy uwzględnił do pracy wykonywanej w warunkach szczególnych okres zatrudnienia wnioskodawcy w „D.” S.A. w G. od dnia 22 października 1976 r. do dnia 14 listopada 1991 r. (z wyłączeniem okresów urlopu bezpłatnego), na podstawie zaświadczenia (z dnia 28 grudnia 2011 r.), z którego wynikało że ubezpieczony w tym okresie wykonywał pracę w charakterze rybaka morskiego na stanowiskach asystenta mechanika chłodni i maszynisty chłodni odpowiadające przepisom ustawy o emeryturach pomostowych - załącznik nr 1 pkt 22. W ocenie Sądu pierwszej instancji, w wymienionych okresach wnioskodawca wykonywał te same obowiązki, będąc zatrudnionym w „D.”, nie jest więc zrozumiałe nieuwzględnienie tych okresów do okresów pracy wykonywanej w warunkach szczególnych.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego, wskazując w uzasadnieniu, że skoro art. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych, definiuje pojęcie płatnika składek na Fundusz Emerytur Pomostowych na potrzeby ich poboru, a obowiązek składkowy powstał od dnia 1 stycznia 2009 r., to błędne jest stanowisko organu rentowego, iż przepis ten ma zastosowanie do kwalifikacji pracy w warunkach szczególnych przypadającej przed dniem 1 stycznia 2009 r. W ocenie Sądu, wbrew stanowisku apelującego, nie zachodziły również przesłanki do kwestionowania pracowniczego charakteru zatrudnienia wnioskodawcy w spornych okresach, podzielając w pełni stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym zaliczenie do okresu pracy w szczególnych warunkach, okresów wykonywania pracy za granicą u zagranicznych pracodawców prac wymienionych w wykazach stanowiących załączniki do ustawy o emeryturach pomostowych, zależy od uznania

tych okresów za okresy składkowe (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2003 r. II UK 196/02, OSNP 2004 nr 8, poz. 144 oraz z dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 5/10, niepublikowany). Sąd drugiej instancji wskazał również, że z treści zaświadczenia z dnia 11 kwietnia 2012 r. wynikało, że wnioskodawca zatrudniony za pośrednictwem M.A. w G. (od dnia 1 listopada 1991 r. M.A. G. Sp. z o. o.) u armatorów zagranicznych w systemie kontraktowym w okresach: od dnia 31 sierpnia 1982 r. do dnia 11 września 1983 r. na statku w/v „A.” na stanowisku mechanika chłodni, od dnia 30 marca 1984 r. do dnia 1 czerwca 1984 r. na statku m/v „D.” na stanowisku marynarza i od dnia 9 listopada 1985 r. do dnia 15 listopada 1986 r. na statku m/v „A. K.” na stanowisku mechanika chłodni, stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał prace w szczególnych warunkach na statkach morskich w żegludze międzynarodowej - jako pracownik wpisany na listę członków załóg tych statków, a zatem pracę wymienioną w poz. 4, działu VIII, wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) oraz zgodnie z wykazem stanowiącym załącznik do zarządzenia nr 24 Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej (Dz.Urz. Urzędu Gospodarki Morskiej nr 3, poz. 26, zwanego dalej zarządzeniem). Jednocześnie prace na statkach żeglugi morskiej figurują pod pkt 23 wykazu prac w szczególnych warunkach, stanowiącego załącznik nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Natomiast w zaświadczeniu z dnia 1 czerwca 2012 r. dotyczącym tych samych okresów zatrudnienia wnioskodawcy, M. A. G. Sp. z o.o. wskazała, że wnioskodawca był zatrudniony za pośrednictwem MAG w G. u armatorów zagranicznych w systemie kontraktowym i wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracę w szczególnych warunkach jako pracownik wpisany na listę członków załogi statków w okresach od dnia 31 sierpnia 1982 r. do dnia 11 września 1983 r. na statku „A.” i od dnia 9 listopada 1985 r. do dnia 15 listopada 1986 r. na statku „A. K.” w charakterze mechanika chłodni jako rybak morski, wymienioną w poz. 4, działu IV, wykazu B, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Natomiast okres

zatrudnienia za pośrednictwem MAG w G. od dnia 30 marca 1984 r. do dnia 1 czerwca 1984 r. na statku handlowym „D.” w charakterze marynarza, określono jako wykonywaną stale i w pełnym wymiarze czasu pracę w szczególnych warunkach, wskazaną w rozporządzeniu w sprawie wieku emerytalnego w pkt 4, działu VIII, wykazu A, co odpowiada pracy w szczególnych warunkach wymienionej w pkt 23 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd Apelacyjny uznał także, że wnioskodawca zaliczał się do grupy pracowników mechanicznych i nie brał czynnego udziału w łowieniu ryb. Wykonywał prace mechaniczne związane z procesem zamrażania ryb, polegające na obsłudze i konserwacji urządzeń chłodniczych. Pracując w tych okresach u pracodawców zagranicznych pracował na takich samych statkach-przetwórnich jak w Przedsiębiorstwie Połowów Przetwórstwa i Handlu „D.” w G., wykonując takie same czynności. Wobec powyższego Sąd drugiej instancji uznał, że wnioskodawca wykonywał w tych okresach pracę na stanowiskach w dziale służby mechanicznej, które nie stanowią pracy na stanowisku rybaka morskiego, lecz podlegają zakwalifikowaniu do prac rybaków morskich, powołując się w tej mierze na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie II UK 356/10 (niepublikowany). Zdaniem Sądu wnioskodawca wykonywał we wskazanych okresach prace rybaków morskich, wobec czego świadczył pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych (poz. 22 wykazu prac w szczególnych warunkach, stanowiącego załącznik nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych). Tym samym łączny okres pracy wnioskodawcy, o której mowa w poz. 22 wykazu prac w szczególnych warunkach na dzień 1 stycznia 2009 r. wyniósł 10 lat, 10 miesięcy i 15 dni, a zatem więcej niż wymagany okres co najmniej 10 lat, wynikający z art. 8 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik organu rentowego zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego - art. 49 w związku z art. 4 pkt 1-5 i 7 oraz art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że wnioskodawca spełnił wymóg wykazania 10 lat pracy w warunkach szczególnych na stanowisku rybaka morskiego, uwzględniając okresy pracy wykonywanej za pośrednictwem M. A. G. u armatorów zagranicznych jako mechanik chłodni oraz art. 51 w związku art. 2 pkt 2

i pkt 3 oraz art. 3 i art.15 ustawy o emeryturach pomostowych poprzez uwzględnienie okresów pracy wykonywanej za pośrednictwem M. A. G. u armatorów zagranicznych jako pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych. Wskazał także na naruszenie przepisów prawa procesowego – art. 233 k.p.c. poprzez dokonanie błędnej oceny dowodów w zakresie wykazania przez wnioskodawcę okresu pracy w szczególnych warunkach i pominięcie przy ocenie charakteru pracy wnioskodawcy, wykazu B dział IV poz. 4 zarządzenia nr 24 Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej. Pełnomocnik organu rentowego wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie zmianę zaskarżonego wyroku i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy, wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną, pełnomocnik wnioskodawcy wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny). Wobec tego, że w skardze kasacyjnej podniesiono zarzut naruszenia przepisu postępowania - art. 233 k.p.c., trzeba zauważyć, że zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Oznacza to jednoznaczne określenie funkcji Sądu Najwyższego jako sądu prawa, który rozpoznając skargę kasacyjną, w granicach jej podstaw, jest związany z mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c. ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Wyłączenie w art. 398³ § 3 k.p.c. z podstaw skargi kasacyjnej zarzutów dotyczących oceny dowodów pozbawia skarżącego możliwości powoływania się na zarzut naruszenia zasady swobodnej

oceny dowodów wskazany w art. 233 k.p.c. W tej części skarga kasacyjna wnioskodawcy nie została więc oparta na ustawowej podstawie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2006 r., II CSK 136/05, niepublikowany).

Niemniej jednak zasadny okazał się podniesiony w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzut naruszenia art. 49 w związku z art. 4 pkt 1-5 i 7 oraz art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z pkt 22 załącznika do tej ustawy.

Rozważania w tej kwestii wypada rozpocząć od przypomnienia, że emerytury pomostowe, zostały wprowadzone do systemu ubezpieczeń społecznych przez ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2009 r. i dotyczą ubezpieczonych zatrudnionych w szczególnych warunkach i szczególnym charakterze (urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r.). Zastąpiły one emerytury w niższym wieku przyznawane na podstawie ustawy o emeryturach i rentach z FUS pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach pracy lub w szczególnym charakterze, ograniczając, w stosunku do wcześniejszej regulacji, krąg osób uprawnionych do tego świadczenia. W art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych wskazuje się, że prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, mogące z wiekiem z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwale uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, stawiające przed pracownikami - mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej - wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku. Wykaz tych prac określa załącznik nr 1 do ustawy. Z kolei definicję prac o szczególnym charakterze zawiera art. 3 ust. 3 ustawy, pojęciem tym obejmując prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się. Wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik

nr 2 do ustawy. Jak przyjmuje się w orzecznictwie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2012 r., II UK 164/11, OSNP 2013 nr 5-6, poz. 62), wykaz prac określonych w art. 3 ust. 1 i 3 jest zamknięty i nie podlega uzupełnieniu, co oznacza, że cech pracy „o szczególnym charakterze” lub „w szczególnych warunkach” nie mogą posiadać inne prace, choćby sposób ich wykonywania i ich jakość mogła obniżyć się z wiekiem.

Warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową w świetle art. 4 i 49 ustawy, jest legitymowanie się określonym stażem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze (w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych lub dotychczasowych przepisów) oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie ustawy, a więc po 1 stycznia 2009 r. W przypadku, gdy osoba ubiegająca się o to świadczenie nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy „szczególnej” według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do „nowego” świadczenia jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac) można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 ustawy). Jednocześnie w ust. 7 art. 3 ustawy o emeryturach pomostowych wskazano, że za pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze uważa się również osoby wykonujące przed dniem wejścia w życie ustawy (a więc przed 1 stycznia 2009 r.) prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zgodnie z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, prawo do tego świadczenia przysługuje pracownikowi, który urodził się po 31 grudnia 1948 r.; ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat; osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn; ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5 - 9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn; przed 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o

emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych; po 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych; nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy. Ustawa o emeryturach pomostowych dopuściła odstępstwa od przesłanki wymienionej w jej art. 4 pkt 6, wskazując w art. 49, że prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3, spełniła warunki określone w art. 4 pkt 1- 5 i 7 i art. 5-12, oraz w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Z brzmienia art. 49 pkt 3 ustawy pomostowej jasno wynika, że w przypadku osób, które nie spełniają wymogu określonego w art. 4 pkt 6 ustawy, do okresów pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze uprawniających do emerytury pomostowej, uwzględnia się jedynie okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3, z wyłączeniem okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emeryturach i rentach z FUS. Dalsze warunki prawa do emerytury pomostowej określają art. 5-12 omawianej ustawy, odnoszące się do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, wymienionych w tych przepisach. I tak w art. 8, mającym zastosowanie w rozpoznawanej sprawie, prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikowi wykonującemu przez okres co najmniej 10 lat prace w szczególnych warunkach, wymienione w punkcie 20, 22 i 32 załącznika nr 1 do ustawy, który spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1 oraz 4 - 7 oraz ukończył 55 lat życia w przypadku mężczyzny. W punkcie 22 załącznika nr 1 zostały wymienione prace rybaków morskich. W ustalonym stanie faktycznym sprawy, wnioskodawca, mający ukończone 55 lat życia, niespornie spełniał przesłanki o jakich mowa w art. 4 pkt 1, 4, 5 i 7 ustawy o emeryturach pomostowych. Kwestia oceny spełnienia przez niego warunku określonego w art. 8 pkt 2 w związku z art. 49 tej ustawy wymagała natomiast dokonania wykładni

pojęcia prac rybaków morskich, użytego w punkcie 22 załącznika nr 1, a w szczególności rozważenia, czy rozciąga się ono również na pracę mechanika chłodni, którą to pracę wykonywał wnioskodawca we wskazanych wyżej okresach. Z zaświadczenia z dnia 11 kwietnia 2012 r. wynika, że wnioskodawca zatrudniony za pośrednictwem M. A. w G. (od dnia 1 listopada 1991 r. M. A. G. Sp. z o. o.) u armatorów zagranicznych w systemie kontraktowym w okresach: od dnia 31 sierpnia 1982 r. do dnia 11 września 1983 r. na stanowisku mechanika chłodni, od dnia 30 marca 1984 r. do dnia 1 czerwca 1984 r. na stanowisku marynarza i od dnia 9 listopada 1985 r. do dnia 15 listopada 1986 r. na stanowisku mechanika chłodni, stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał prace w szczególnych warunkach na statkach morskich w żegludze międzynarodowej - jako pracownik wpisany na listę członków załóg tych statków, a zatem pracę wymienioną w poz. 4, działu VIII, wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) oraz zgodnie z wykazem stanowiącym załącznik do zarządzenia z dnia 15 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej. Prace na statkach żeglugi morskiej są wymienione w pkt 23 wykazu prac w szczególnych warunkach, stanowiącego załącznik nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Natomiast w zaświadczeniu z dnia 1 czerwca 2012 r., dotyczącym tych samych okresów zatrudnienia wnioskodawcy, M. A. G. Sp. z o.o. wskazała, że był on zatrudniony za pośrednictwem MAG w G. u armatorów zagranicznych w systemie kontraktowym i wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, pracę w szczególnych warunkach jako pracownik wpisany na listę członków załogi statków w okresach od dnia 31 sierpnia 1982 r. do dnia 11 września 1983 r. i od dnia 9 listopada 1985 r. do dnia 15 listopada 1986 r. w charakterze mechanika chłodni jako rybak morski, wymienioną w poz. 4, działu IV, wykazu B, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Natomiast okres zatrudnienia za pośrednictwem MAG w G. od dnia 30 marca 1984 r. do dnia 1 czerwca 1984 r. w charakterze marynarza, określono jako wykonywaną stale i w pełnym wymiarze czasu pracę w szczególnych warunkach, wskazaną w rozporządzeniu w sprawie wieku emerytalnego w pkt 4, działu VIII, wykazu A, co

odpowiada pracy w szczególnych warunkach wymienionej w pkt 23 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Według niezakwestionowanych ustaleń faktycznych, wnioskodawca zaliczał się do grupy pracowników mechanicznych i nie brał czynnego udziału w łowieniu ryb. Wykonywał prace mechaniczne związane z procesem zamrażania ryb, polegające na obsłudze i konserwacji urządzeń chłodniczych. Sąd drugiej instancji uznał, że chociaż wnioskodawca wykonywał w tych okresach pracę na stanowiskach w dziale służby mechanicznej, które nie stanowią pracy na stanowisku rybaka morskiego, to podlegają one zakwalifikowaniu do prac rybaków morskich, wobec czego wnioskodawca świadczył pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych (poz. 22 wykazu prac w szczególnych warunkach).

Ustawa o emeryturach pomostowych nie zawiera definicji prac rybaków morskich. Jednak, mając na uwadze konieczność ustalenia zakresu pojęcia pracy rybaka morskiego, w wypadku kwalifikacji pracy wykonywanej w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, jeżeli zachodzą wątpliwości co do charakteru wykonywanej pracy, konieczne jest posłużenie się resortowym wykazem stanowisk pracy, na których wykonywane są prace w szczególnych warunkach, tym bardziej gdy dany rodzaj prac został wymieniony w obu wykazach załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że wykazy resortowe mają charakter informacyjny, techniczno-porządkujący i uściślający, w szczególności wówczas, gdy w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia nie wymienia się określonych stanowisk, lecz operuje się pojęciem ogólnym (por. np. wyroki z dnia 21 kwietnia 2004 r., II UK 337/03, OSNP 2004 nr 22, poz. 392; z dnia 20 października 2005 r., I UK 41/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306; z dnia 25 lutego 2009 r., II UK 227/08, LEX nr 736740; z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 218/09, LEX nr 590247; z dnia 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405). Tym bardziej posłużenie się resortowym wykazem stanowisk jest uzasadnione, gdy dany rodzaj prac został wymieniony w obu wykazach załącznika do rozporządzenia jedynie ogólnie, bez wskazania jakiegokolwiek kryterium zakwalifikowania go do jednego z wykazów, jak to ma miejsce w przypadku prac

rybaków morskich, wymienionych zarówno w wykazie A (dział VIII, poz. 9) jak i w wykazie B (dział IV, poz. 4) – por. stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w wyrokach z dnia 26 maja 2011 r., II UK 356/10 (niepublikowany) oraz z dnia 11 czerwca 2013 r., II UK 377/12 (niepublikowany).

Za rozważaniami zawartymi w ostatnio przywołanych judykatach, warto powtórzyć, że z takiego określenia prac nie może wynikać, iż chodzi o takie same stanowiska pracy u tych samych pracodawców, gdyż rozróżniając przesłanki uprawniające do nabycia emerytury w wieku obniżonym prawodawca kierował się niewątpliwie stopniem uciążliwości i szkodliwości prac w szczególnych warunkach. Wynika to jednoznacznie z odmiennego określenia warunków uprawniających do nabycia wcześniejszej emerytury w zależności od tego, czy praca wykonywana w szczególnych warunkach mieściła się w wykazie A, czy też w wykazie B załącznika do rozporządzenia, co było spowodowane różną oceną szkodliwości dla zdrowia oraz stopnia uciążliwości prac wymienionych w każdym z tych wykazów. W przypadku prac rybaków morskich, dla ustalenia, jakiego rodzaju prace ustawodawca zaliczył do poszczególnych wykazów, konieczne jest posłużenie się resortowymi wykazami stanowisk. Odwołując się zatem do treści zarządzenia nr 24 Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej (Dz. Urz. Urzędu Gospodarki Morskiej nr 3, poz. 26), w tym do jego załącznika zawierającego szczegółowe wykazy prac w szczególnych warunkach, zauważyć należy, że za prace rybaków morskich zaliczone do wykazu A załącznika do zarządzenia uznane zostały prace wykonywane na wszystkich stanowiskach zajmowanych przez pracowników wpisanych na listę członków załogi statku, niezależnie od zatrudniającego ich podmiotu (wykaz A, dział VIII, poz. 9, pkt 1 zarządzenia), natomiast za prace rybaków morskich wymienione w wykazie B załącznika do rozporządzenia uznane zostały prace wykonywane nie tylko w określonych podmiotach, ale również wyłącznie na stanowiskach wymienionych w wykazie B, dziale IV, poz. 4 pkt 1-19 zarządzenia. Najogólniej ujmując, do wykazu B zostały zaliczone prace rybaków morskich w służbie pokładowej, a do wykazu A prace rybaków morskich w służbie mechanicznej, zgodnie z podziałem wynikającym z § 58 i § 62 ust. 1 i § 64 ust. 3 rozporządzenia Ministra Żeglugi z dnia

30 października 1971 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych członków załóg polskich statków morskich (Dz.U. Nr 33, poz. 299 ze zm.), w § 54, 58 i 61 ust. 3 rozporządzenie Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 17 sierpnia 1983 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych członków polskich statków morskich (Dz.U. Nr 52, poz. 232 ze zm.), w § 26, 27, 30 i 31 rozporządzenie z dnia 23 maja 1992 r. Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie kwalifikacji zawodowych i składu załóg polskich statków morskich (Dz.U. Nr 49, poz. 227 ze zm.) oraz § 38 i § 49 rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 24 sierpnia 2000 r. w sprawie wykszolenia i kwalifikacji zawodowych, pełnienia wacht oraz składu załóg statków morskich o polskiej przynależności (Dz.U. Nr 105, poz. 1117). Oceniając powyższą regulację w aspekcie prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych, Sąd Najwyższy w wyżej powoływanym wyroku z dnia 26 maja 2011 r., II UK 356/10, wyraził trafny pogląd, że w świetle omówionych przepisów nie można utożsamiać wszystkich prac rybaków morskich z pracą na stanowisku rybaka morskiego ujętą w wykazie B załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Wynika z tego, że wykaz B dotyczy prac niewymienionych w wykazie A, zaś prace zaliczone do obu tych wykazów nie mogą być traktowane zamiennie. Natomiast w taki właśnie zamienny sposób potraktowano okresy pracy wnioskodawcy w przedstawionych zaświadczeniach z dnia 11 kwietnia 2012 r. oraz z dnia 1 czerwca 2012 r. wystawionych przez MAG. W ocenie Sądu Najwyższego zarządzenie resortowe (zarządzenie nr 24 Ministra Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej) uznaje za prace rybaków morskich, zaliczone do wykazu A załącznika do rozporządzenia, prace wykonywane na wszystkich stanowiskach zajmowanych przez pracowników wpisanych na listę członków załogi statku, niezależnie od zatrudniającego ich podmiotu (wykaz A, dział VIII, poz. 9, pkt 1 zarządzenia), natomiast za prace rybaków morskich wymienione w wykazie B załącznika do rozporządzenia - prace wykonywane nie tylko w określonych podmiotach, ale - co istotniejsze - wyłącznie na stanowiskach wymienionych w wykazie B, dziale IV, poz. 4 pkt 1-19 zarządzenia.

Wobec powyższego należy uznać, że wnioskodawca, pracując na stanowisku mechanika chłodni, wykonywał prace zakwalifikowane, jako prace rybaków morskich, wymienione w wykazie A dziale VIII pod pozycją 9 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz zarządzenia nr 24 Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej.

Zróżnicowanie kwalifikacji do uprawnień emerytalnych z tytułu pracy w warunkach szczególnych w zależności od wykonywania pracy rybaka morskiego ujętej w wykazie A lub B załącznika do tego rozporządzenia ma bezpośrednie i przesądzające znaczenie dla oceny nabycia prawa do emerytury pomostowej, bowiem wykonywanie pracy rybaka morskiego, wymienionej w wykazie A załącznika do tego rozporządzenia nie stanowi wykonywania pracy rybaka morskiego w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach pomostowych, a odmienne stanowisko Sądu Apelacyjnego nie zasługuje na aprobatę. Przemawiają za tym określone w art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych przesłanki nabycia prawa do tego świadczenia (tożsame z warunkami nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych wymienionymi w § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze). Nie ulega wątpliwości, biorąc pod uwagę art. 3 ust. 7 ustawy o emeryturach pomostowych, że przesłankę posiadania przez wnioskodawcę, co najmniej 10-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze analizować należy przez pryzmat przepisów art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych, jak i (w stosunku do okresów przypadających przed dniem wejścia w życie tej ustawy) art. 32 i 33 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i w konsekwencji za prace rybaków morskich uznawać jedynie prace rybaków wymienionych w wykazie B załącznika do cytowanego rozporządzenia. W okolicznościach sprawy, należy w związku z tym uznać, że wnioskodawca, gdy chodzi o prace wymienione w pkt 22 zał. nr 1 do ustawy pomostowej, nie legitymuje się 10-letnim okresem pracy w szczególnych

warunkach określonej w wykazie B, dziale IV, poz. 4 tego zarządzenia, a jeśli chodzi o prace wskazane w pkt 23 zał. nr 1 nie spełnił warunku wieku - ukończenia 60 lat oraz wykazanie 15 letniego okresu pracy w warunkach szczególnych na stanowiskach wymienionych w wykazie A, dziale VIII, poz. 9.

Na marginesie należy też wspomnieć, że Sąd Najwyższy podziela stanowisko Sądu drugiej instancji, iż dla oceny prawa wnioskodawcy do emerytury pomostowej, nie ma przesądzającego znaczenia fakt, że M. A. G. Spółki z o.o. w G. nie można uznać za płatnika składek, o którym mowa w art. 2 ustawy pomostowej oraz za podmiot uprawniony do wystawienia zaświadczenia o jakim mowa w art. 51 ustawy o emeryturach pomostowych (aczkolwiek nie podziela wykładni tych przepisów dokonanej przez Sąd Apelacyjny). Zaświadczenie takie służy do ustalenia tzw. faktów ubezpieczeniowych - okresów pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przypadających przed dniem 1 stycznia 2009 r. i stanowi podstawę do przyjęcia, że okresy pracy w nim podane są okresami pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, przy czym dla uzyskania uprawnienia do emerytury pomostowej istotne znaczenie ma fakt wykazania (udokumentowania) pracy w warunkach szczególnych, zaś mniejsze znaczenie ma to czy zaświadczenie o pracy w takich warunkach wystawił płatnik składek, będący pracodawcą w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych. W ocenie Sądu Najwyższego, w przypadku pracowników kierowanych do pracy za granicą, rolę właściwego i wystarczającego dowodu wykazującego wymienione wyżej okoliczności (okresy pracy w warunkach szczególnych) mogą spełniać odpowiednie zaświadczenia wydawane przez jednostki kierujące obywateli polskich do pracy za granicą.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach orzeczono po myśli art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.